

Висновки. Таким чином, якість – це, в принципі, складна філософська, економічна і соціальна категорія, що розкривається через систему визначень, які відображають єдність системно-структурного і ціннісно-прагматичного аспектів. Проблема визначення критеріїв оцінки якості вищої освіти є синтезом всіх сучасних проблем її розвитку і, одночасно, індикація якості освітньої політики. Тому можна визнати більш обґрунтованою позицію, коли концептуальне розуміння поняття «якість освіти» включає три складові: якість людини, якість змісту і якість освітніх технологій.

Бібліографічні посилання:

1. The European Higher Education Area. - Joint Declaration of the Ministers of Education. - Bologna, 1999, 19 June.
2. Shaping our Own Future in the European Higher Education Area //Convention of European Higher Education Institutions. - Salamanca, 2001, 29-30 march.
3. Высшее образование в XXI веке: подходы и практические меры. - Париж: ЮНЕСКО, 1998, 5-9 окт.
4. Вища освіта України і Болонський процес/ За ред. В.Г.Кременя. Авт. кол.: Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабін І.І. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 382 с.

В.А. Бородай, О.Б. Іванов, О.Р. Ковальов
(*Національний гірничий університет*)

ЛІЦЕНЗУВАННЯ, АКРЕДИТАЦІЯ І РЕЙТИНГУВАННЯ ЯК ПІДСУМКОВА ОЦІНКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Забезпечення високої якості підготовки фахівців у вищих навчальних закладах є актуальною проблемою не тільки у поточний період, але є перманентним завданням всієї системи освіти, включаючи безпосередньо університети, де відбувається основний процес підготовки кадрів. Ліцензування, акредитація й рейтингування є важливими складовими визначення підсумкових і поточних результатів діяльності університетів, що надають інформацію про можливість розпочати й у подальшому здійснювати діяльність з підготовки фахівців з вищою освітою.

Ця можливість залежить від результатів роботи кожного університету і всіх його підрозділів. Також слід звернути увагу на обставини, що є за межами університетів й суттєво впливають на ефективність заходів, що вживаються ними з метою надання якісних освітніх послуг майбутнім фахівцям. Комплексний підхід до вирішення проблеми якості підготовки фахівців надає гарантії максимально повного вирішення основного завдання системи вищої освіти.

Метою цієї публікації є спроба висвітлення можливих резервів системи освіти у підвищенні якості підготовки фахівців.

За останній період Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України проведено значну роботу щодо удосконалення процесів ліцензування, акредитації та рейтингування. Зокрема, уточнено вимоги до ліцензування та акредитації напрямів і спеціальностей, оптимізовано систему експертних рад Державної атестаційної комісії, упорядковано процедуру попередньої перевірки виконання університетами ліцензійних та акредитаційних вимог, покращено систему рейтингового оцінювання діяльності вищих навчальних закладів та ін. Поряд з цим ще деякі аспекти цієї роботи можуть бути покращені. На нашу думку у системі документального супроводу ліцензування і акредитації присутня надмірна формалізація, що збереглася з попередніх часів. Обсяг акредитаційних справ є занадто великим, що потребує надмірних витрат часу значної кількості висококваліфікованих фахівців для їх підготовки. Ця робота виконується за рахунок основного робочого часу науково-педагогічних працівників, що обмежує можливості виконання завдань для навчальної, науково-методичної та інших видів роботи безпосередньо пов'язаних з підготовкою фахівців. Доцільно також більш чітко визначити календарний графік подання ліцензійних справ, їх попередньої експертизи і розгляду.

Відомо, що досягнута вищим навчальним закладом якість підготовки фахівців за певним напрямом і спеціальністю значною мірою є наслідком його роботи із забезпечення необхідного рівня усіх складових навчального процесу, включаючи й відповідний рівень науково-педагогічного складу. Поряд з тим діють також інші чинники, які впливають на результати освітньої діяльності ВНЗ.

Звернемось до галузевих стандартів освіти, зокрема до освітньо-професійних програм. Хоча з багатьох напрямів підготовки такі програми практично створені, однак частина з них відстає стосовно деяких рішень, що приймаються як загальні вимоги до нормативної і вибіркової частин програм. Прикладом може бути не враховане у багатьох ОПП реформування блоку гуманітарних дисциплін, яке, на наш погляд, не сприяло підвищенню якості гуманітарної підготовки й було прийнято без аналізу оптимального наповнення навчальних планів за усіма складовими блоків нормативних і вибіркового дисциплін. Практично відсутні галузеві стандарти підготовки за наступним рівнем магістр/спеціаліст.

Наявність у ОПП переліку дисциплін нормативного блоку виправдана необхідністю запобігти неприпустимого спрощення основного змісту освітньої програми. Але був би доцільним наступний крок, що полягає у створенні типових програм нормативних дисциплін як складової галузевих стандартів освіти. Було б також корисним видання МОНмолодьспорту базових підручників з фундаментальних дисциплін авторськими колективами, сформованими за участю науково-методичних комісій міністерства й доступних студентам у вільному продажу за доступними цінами.

Останнім часом все більше виявляється проблема низького рівня підготовки випускників загальноосвітніх шкіл. Внаслідок цього студенти молодших курсів стикаються зі значними труднощами засвоєння навчальної програми, що особливо помітно на технічних напрямках підготовки, де базовими

дисциплінами є математика і фізика. Таке положення є причиною значних труднощів у забезпеченні високої якості підготовки фахівців у вищій школі. Тому проблема високої якості підготовки випускників університетів є комплексною і вимагає невідкладних заходів щодо приведення у відповідний стан навчального процесу й у ланках системи освіти, що передують отриманню вищої освіти.

Дуже важливим фактором, що впливає на якість підготовки є ступінь використання знань, у тому числі і загальноосвітніх, і фахових, у всіх сферах суспільної діяльності, тобто рівень затребуваності знань. Звичайно, це залежить від стану соціально-економічного розвитку усіх ланок суспільної діяльності, хоча частково переконання громадян у суспільній необхідності володіння знаннями може бути сформовано за рахунок здійснення потужної системи виховання усього суспільства з метою формування позитивних переконань у необхідності фактичного засвоєння знань, а не тільки отримання формальних атрибутів, які свідчили б про їх наявність. Нерідко можна чути від студентів, що мають труднощі у засвоєнні навчальних дисциплін, та від їх батьків, що ці дисципліни не є суттєво необхідними для професійної діяльності і що їх принципово неможливо вивчити.

Говорячи про затребуваність знань, неможливо оминати питання про необхідність безпосередньої участі і сприяння розвитку освіти з боку підприємств і організацій усіх форм власності, які і є споживачами результатів діяльності системи освіти. На сьогодні ця участь дуже обмежена і тому дуже мало впливає на якість надання навчальними закладами освітніх послуг.

Ще одна важлива проблема – це доступність світового інформаційного поля для всіх учасників освітнього процесу. Частково вона вирішується за допомогою мережі Internet. Але доступ до змістовних і наукоємних друкованих і електронних джерел є обмеженим і потребує відповідного фінансування.

Важливим є розвиток і підтримання належного рівня матеріально-технічної бази освітнього процесу і наукових досліджень. Для цього потрібні немалі кошти, не тільки власні кошти вищих навчальних закладів, але й замовників і споживачів кадрів, включаючи як приватний бізнес, так і державу.

Із сказаного випливає доцільність створення загальнодержавної програми розвитку освіти, яка б не зводилася до суто формального проголошення принципів, а передбачала суттєві заходи і важелі вирішення нагальних питань і яка б діяла і вдосконалювалась постійно.

Слід зазначити, що університети вживають усі доступні їм у межах існуючої нормативно-правової бази заходи для забезпечення високої якості підготовки фахівців.

У короткій статті неможливо детально викласти конкретні питання роботи, що виконується у Національному гірничому університеті для забезпечення високої якості підготовки фахівців. Ця робота базується на принципі поєднання фундаментальних складових: освіта – наука – інновації.

Наведемо приклади реалізації цього принципу в Інституті електроенергетики НГУ у напрямі міжнародного співробітництва з

Європейськими університетами і фірмами з питань освітньої, наукової і інноваційної діяльності.

З компанією «Шнейдер Електрик» (Франція) організовано і забезпечується робота авторизованого Навчального центру з мікропроцесорних засобів керування. Центр постійно оновлюється новітнім обладнанням і використовується для підготовки студентів НГУ напряму «Електромеханіка», а також працівників української промисловості відповідного спрямування. З Есслінгенським університетом прикладних наук та Ройтлінгенським університетом техніки та економіки (Німеччина) ведеться плідне співробітництво, включаючи співпрацю з низкою німецьких фірм, стажування студентів та співробітників, написання спільних наукових статей та монографій. З фірмою Vascon (Фінляндія) створено авторизований науковий і навчальний центр. Ведеться співпраця з німецькими фірмами Bauer, Heldele, Schuler, Dietz, з польською фірмою Dacpol з розробки електромеханічних засобів та систем і електротехнічного обладнання. За договором з фірмою Bauer розроблено новий економічний тип синхронного двигуна з постійними магнітами. З Вроцлавським технічним університетом (Республіка Польща) здійснюється обмін студентами, виконуються дослідження електропривода конвеєрних систем з урахуванням впливу розподілених параметрів, видано навчальний посібник з електричних генераторів у системах з поновлюваними джерелами енергії. Разом з Агенцією міжнародного співробітництва ЛСА (Японія) створено Українсько-Японський центр НГУ. Спільно з агенцією ЛСА і компанією Panasonic за участю УЯЦ КПП проведено Міжнародний семінар з енергозбереження. Проведено енергоаудит на базі підприємств м. Дніпропетровська (МНПК «ВЕСТА»), Павлограда (ВО «Павлоградвугілля») та Нікополя. На базі центру агенції ЛСА у м. Ібаракі пройшли підвищення кваліфікації співробітники Інституту. Щорічно читаються цикли лекцій професорами закордонних університетів для студентів ЕТФ із проблем сучасного стану і розвитку науки і техніки у галузі використання нетрадиційних джерел енергії, сталого розвитку енергетичних систем, засобів управління, цифрової та мікропроцесорної техніки та ін., а також зустрічі зі студентами, аспірантами та молодими вченими. Одинадцять студентів та науковців пройшли стажування у німецьких, польських та французьких фірмах і університетах та у фірмах США. Видано за кордоном 23 підручника, монографій та статей. Зроблено та опубліковано 127 доповідей у збірниках наукових праць міжнародних конференцій і симпозіумів. Виконано за подвійним керівництвом з боку НГУ і університетів Європи 3 дисертації та 3 магістерські роботи.

З метою інтеграції освітньої, наукової та інноваційної діяльності створено навчально-науково-виробничий комплекс «Енергія» у складі Національного гірничого університету, провідних промислових фірм та наукових установ ВАТ "Дніпровський машинобудівний завод", ДАТ "Конструкторське бюро "Дніпровське", МНПК "ВЕСТА". Здійснюється спільна діяльність з Національною академією наук у рамках Навчально-наукового Інституту гірничої та металургійної електроенергетики (ННІГМЕ), утвореного спільним

наказом МОН та НАН України, яка спрямована на поєднання наукових досліджень та вищої освіти, що відповідає статусу НГУ як університету дослідницького типу.

З 2009 року у Національному гірничому університеті активно функціонує Європейський технічний факультет, як організаційна структура, що забезпечує координацію роботи Інститутів, факультетів та кафедр НГУ з підготовки фахівців іноземними мовами за обраними спеціальностями.

С.І. Випанасенко

(Національний гірничий університет)

АКРЕДИТАЦІЯ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕНЕРГЕТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

При проведенні акредитаційної експертизи підготовки спеціалістів та магістрів за спеціальністю 8.05070108 «Енергетичний менеджмент» важливо визначити відповідність плану підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційній характеристиці даної спеціальності. Слід звернути увагу на вимоги до відповідної кваліфікації, викладені в класифікаторі професій. Спеціалісти та магістри цієї спеціальності після закінчення ВНЗ отримують кваліфікацію «Професіонал з енергетичного менеджменту». Цю кваліфікацію можуть також отримати фахівці з повною вищою освітою з напрямку підготовки «Енергетика» і підвищенням кваліфікації з енергетичного менеджменту.

Перелік знань і умінь фахівця визначають його професійні завдання та обов'язки. Енергоменеджер виконує роботи за напрямами діяльності служби управління енерговикористанням (служби енергетичного менеджменту), підприємства, організації або установи (далі – підприємства) щодо ефективного використання енергії у відповідності до стандартів та встановлених вимог у сфері енергоспоживання та енергозбереження. Аналізує результати моніторингу екологозахисних заходів, готує інформаційно-аналітичні матеріали щодо тенденцій в технологіях використання енергії та посилення енергоефективності і енергозбереження. Контролює і оцінює ефективність системи енергопостачання підприємства та його структурних підрозділів окремо, надає керівництву відповідні пропозиції, в т.ч. з організаційно-технічних заходів, визначення резервів тощо.

Бере участь у аналітичних оглядах та розробках прогресивних методів прогнозування, планування і раціональних систем контролю за споживанням енергії, аналізує результати контролю спожитої підприємством енергії, надає відповідні пропозиції керівництву. Готує проекти внутрішніх стандартів та інших нормативних документів підприємства щодо енергоспоживання. Складає за напрямом роботи карти енергоспоживання підприємства та його структурних підрозділів окремо, баланси енергії, готує аналітично-технічні звіти, розробляє проектно-конструкторську та іншу технічну документацію.